

Līdzfinansē Eiropas Savienības
programma „Tiesības,
vienlīdzība un pilsonība”

Labklājības ministrija

Tieslietu ministrija

Soli tuvāk: Kopienas vienotā atbilde uz vardarbības pret sievieti gadījumiem

Kad pieteikums nonācis tiesā

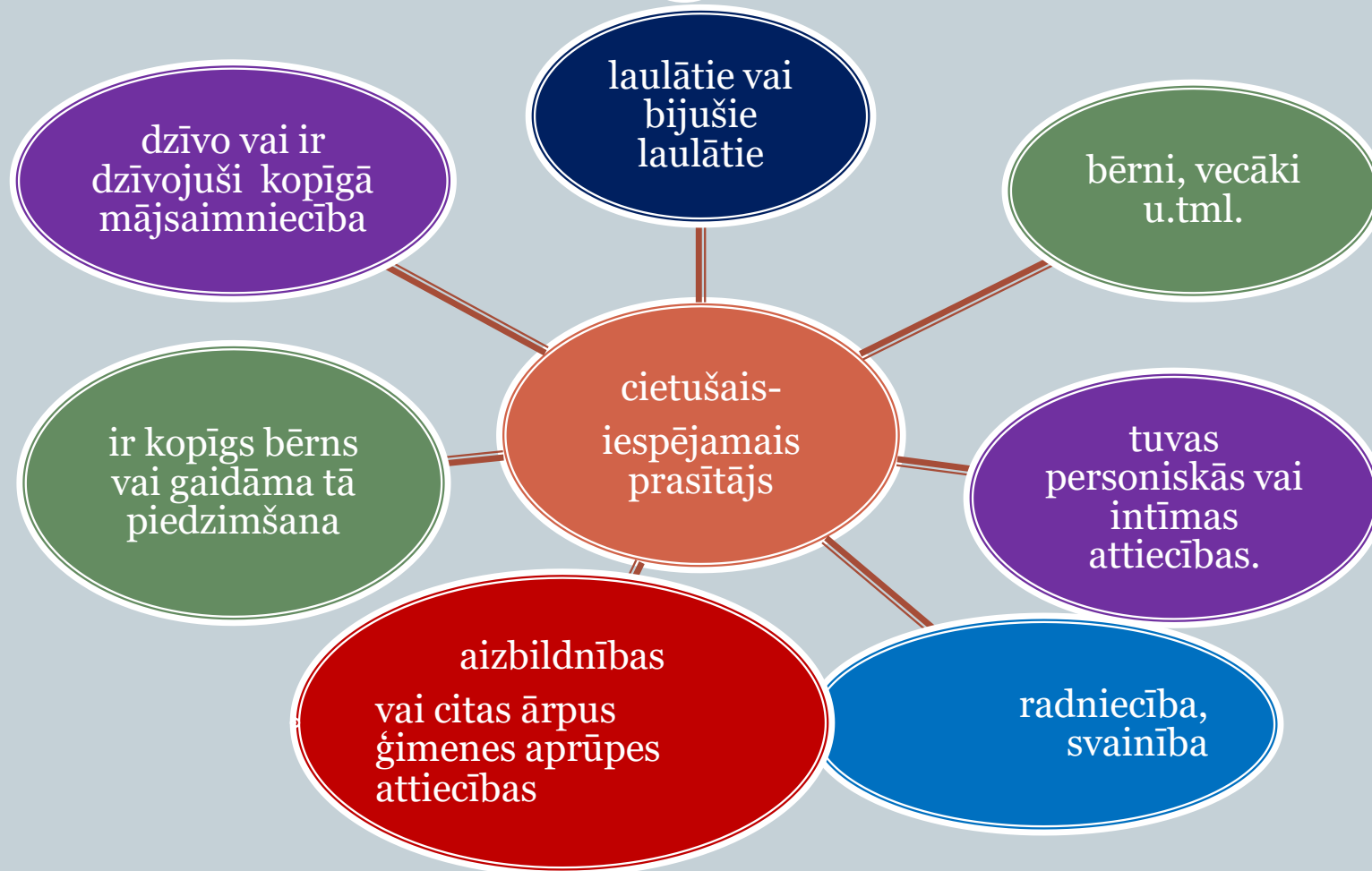
2

- pagaidu aizsardzības pret vardarbību mehānisms un tā piemērošanas prakse tiesās;
- vērā ņemamie aspekti, virzot jautājumu par bērna saskarsmes tiesībām ar vardarbīgo vecāku;
- vērā ņemamie aspekti, lai piemērotu sodu par nolēmuma par aizsardzību pret vardarbību nepildīšanu.

Subjektu loks

Civilprocesa likuma 250.⁴⁴ pants

38

Tiesiskā attiecība

Civilprocesa likuma 250.⁴⁴ pants

39

par laulības
neesamību vai
šķiršanu

prasījumos, kas izriet
no aizgādības un
saskarsmes tiesībām

prasībās par
uzturēšanas
līdzekļu piedziņu

tā mājokļa lietošanas kārtības
noteikšanu, kurā puses dzīvo vienā
mājsaimniecībā

prasījumos
personisku
aizskārumu dēļ

prasībās par pušu kopīgā mājokļa
dalīšanu, kurā tās dzīvo vienā
mājsaimniecībā

Pieteikums

5

- Pieteikuma forma- Ministru kabineta apstiprinātais paraugs.
- Iesniegšanas vieta- pēc nodarījuma izdarīšanas vietas.
- Gan pirms prasības celšanas, gan tiesvedības laikā.
- Pieteikumā ir jāapraksta apstākļi un jānorāda, kā izpaudusies agresija un vardarbība- kad un cik bieži, ja iespējams var nosaukt vardarbības veidu un kādas sekas tas ir radījis, norādot, kādi draudi pastāv, no kā upurim ir bail.
- Jāpievieno pierādījumi, kas to apstiprina. Ja tie nav pieejami, tad jālūdz tiesai tos izprasīt.
- Cietušās personas apliecinājums.

Pieteikumu var iesniegt tiesā

6

- Personas, kura lūdz aizsardzību, vai tās pārstāvis.

Civilprocesa likuma 250.⁴⁴ pants.

- Policija, pievienojot lēmumu par nošķiršanu, kas pieņemts saskaņā ar likuma Par policiju 12.panta pirmās daļas 10¹. punktu.

Civilprocesa likuma 250.⁵⁶ pants,

- **pieteikumu bērna interesēs** var iesniegt viens no bērna vecākiem, aizbildnis, bāriņtiesa vai prokurors.

Civilprocesa likuma 250.⁵⁶ pants otrā daļa

- **Bāriņtiesas pieteikums iesniedzams** Bāriņtiesu likuma 19.¹ pantā paredzētajos gadījumos.

Pagaidu aizsardzības pamats

7

Ja pret personu ir vērsta jebkāda

- fiziska,
- seksuāla,
- psiholoģiska
- ekonomiska vardarbība
- **vardarbīga kontrole** — tāda darbība vai darbību kopums, kas ietver aizskaršanu, seksuālu piespiešanu, draudus, pazemošanu, iebiedēšanu vai citas vardarbīgas darbības, kuru mērķis ir kaitēt, sodīt vai iebiedēt aizskarto personu.

Fiziska vardarbība

8

- Fiziska agresija, kuras rezultātā rodas mazāki vai lielāki savainojumi.
- Personas apmētāšana ar priekšmetiem.
- Uzbrukums personai, to pagrūžot, ieplaukājot, sakožot, saspārdot vai iekaustot ar dūrēm.
- Nūju, nažu vai ieroču izmantošana.
- Fiziskās vardarbības mērķis ir saglabāt varu un kontroli, turēt otru personu padevības vai pakļautības stāvoklī.

Seksuālā vardarbība ģimenes vardarbībā

9

- ģimenes locekļa piespiešana stāties negribētos seksuālos sakaros ar otru partneri, piedalīties "sievu maiņas" situācijās;
- piespiešana pildīt savu "laulātā pienākumu" ar draudu, šantāžas vai piekaušanas palīdzību;
- piespiešana aplūkot piedauzīgus aktus pornogrāfiskos žurnālos vai filmas,
- Piepsiešana piedalīties pornogrāfisku materiālu fotografēšanā vai filmēšanā, kuras rezultāti pēc tam tiek demonstrēti publiski vai izmantoti draudiem un šantāžai.

Ekonomiskā vardarbība

10

- Tā ir atteikšanās dot otram personai ekonomisku patstāvību, liedzot tai pieeju ģimenes budžetam vai mantojumam, neļaujot strādāt algotu darbu.
- Pat tad, ja partnerim ir atļauts strādāt algotu darbu, ekonomiskā vardarbība tiek realizēta, agresoram pieprasot atdot visu algu un pēc tam paturot kontroli pār nopelnīto naudu.
- Visi banku konti tiek regulāri pārbaudīti.
- Ja tiek lūgts iedot naudu, parasti tiek atvēlēta nepietiekama summa vai arī nauda tiek piešķirta pārlietu taupīgi, vai arī upurim neļauj iegādāties vai izmantot kredītkarti.
- Tiek liegta pieeja arī tekošā konta vai ieguldījumu konta izrakstiem.

Psiholoģiskā vardarbība

11

No visiem vardarbības veidiem, kas sastopami savstarpējās attiecībās, psiholoģiskā vardarbība ir visgrūtāk definējama.

- Tā ir netverama vardarbības forma: ir ļoti grūti noformulēt to, kas ir un kas nav psiholoģiskā vardarbība, tās skaidrojums ir **subjektīvs**: viena un tā pati darbība var iegūt dažādu nozīmi atkarībā no katra indivīda morālā jūtīguma un konteksta, kurā tā notiek.

Emocionālā vardarbība, tai skaitā pamešana novārtā

12

- Tā ir atteikšanās jebkādā veidā interesēties vai rūpēties par citu cilvēku. Šā tipa varmāka paliek bezjūtīgs un vienaldzīgs pret savu partneri un/vai ieņem nievājošu pozu, kas atstumšanu dara īpaši sāpīgu.
- Tiek ignorēta otra cilvēka eksistence un jūtas, un/vai **apzināti** radīta tukšuma un frustrācijas gaisotne, lai otru cilvēku turētu pastāvīgā neziņā un nedrošībā.
- Atteikšanās sarunāties ar otru cilvēku, iziet ar viņu sabiedrībā, apmeklēt radnieku saietus vai pavadīt otru cilvēku uz slimnīcu.
- totālu vienaldzība pret otras personas fizisko un psiholoģisko labklājību.

Civilprocesa likums neparedz to kā vardarbības veidu, bet pēc pazīmēm tā ir uzskatāma par psiholoģiskās vardarbības paveidu.

Vardarbības atpazīšana

13

- Varmākas viegli piemērojas. Tie atrod arvien jaunus un neredzētus veidus kā no attāluma sasniegt cietušos un manipulēt ar tiem.
- Varmākas izseko, novēro cietušos, atstāj anonīmus vēstījumus, vajā cietušos ar zvaniem un īsziņām. Viņi nosūta vai atstāj simboliem caurvītus vardarbības vai pat slepkavības draudus.

Vardarbības atpazīšana

14

- Varmākas draud izsaukt policiju. Ja policija ierodas, varmākas cenšas ar tiem manipulēt un virzīt izmeklēšanu sev vēlamā gultnē.
- Cietušie tiek ievilkti tiesu procesos, kuros viņiem jāatbild par it kā pretlikumīgu spēka pielietošanu, varmācību pret bērniem, mātes pienākumu nepildīšanu vai pat narkotiku lietošanu, vai garīgiem traucējumiem.

Pierādījumi.

15

- Apliecinājums par ziņu patiesumu kā pierādīšanas līdzeklis.
- ✓ Vardarbības upuriem ir atvieglota pierādījumu nasta, vienlaikus stiprinot atbildību par nepatiesas informācijas sniegšanu tiesai. Nav jāmaksā valsts nodeva.
- ✓ Tiesa pēc savas iniciatīvas tiesas sēdē var pieprasīt lietas dalībniekam apliecināt savus paskaidrojumus, kas satur ziņas par faktiem un apstākļiem, uz kuriem pamatoti viņa prasījumi vai iebildumi.
- Tiesnesis, izskatot pieteikumu, nevar izslēgt apliecinājumu kā pierādījumu.

Civilprocesa likuma 250.⁵⁷ pants

Nepieciešamā aizsardzība

16

Pieteikumā sniegtās ziņas

=

Pierādījumi

Aizsardzības līdzeklis

Pagaidu aizsardzības līdzekļi

48

Mērķis:

- nepieļaut personas fizisku klātbūtni;
- nepieļaut jebkāda veida saziņu;
- nepieļaut personas datu izmantošanu.

Pagaidu aizsardzības līdzekļi

18

- Likums uzskaita septiņus aizsardzības līdzekļu veidus, bet to var paplašināt gan persona pati norādot, gan tiesa pēc savas iniciatīvas
- citi aizliegumi un pienākumi, kurus tiesa vai tiesnesis noteicis atbildētājam un kuru mērķis ir nodrošināt prasītāja pagaidu aizsardzību pret vardarbību.

Aizsardzības līdzeklim jābūt tādām, lai policija varētu veikt kontroli.

Pagaidu aizsardzība pret vardarbību

19

- ❖ Konstatējot vardarbību ģimenē, ja ir iesaistīti bērni, tiesai ir tiesības noteikt bērnu pagaidu aizsardzību arī tad, ja vecāks nav to lūdzis
 - Tuvošanās aizliegums
 - Saziņas aizliegums
 - Datu izmantošanas aizliegums
- ❖ Tiesa lēmumu nekavējoties nosūta policijai,
- ❖ arī bāriņtiesai, neatkarīgi no tā, vai aizsardzības līdzeklis ir piemērots pret bērnu.

Aizsardzības līdzekļa darbības laiks

20

- Policija nekavējoties pēc lēmuma saņemšanas uzsāk tā izpildes kontroli

Pieteicējs var lūgt tiesai noteikt pagaidu aizsardzību

- pirms prasības celšanas tiesā
- vienlaicīgi ar prasības celšanu
- saglabāt arī pēc sprieduma stāšanās spēkā
- **Atcelt var tikai tiesa.**

Pieteikuma izskatīšana tiesā

21

- **Pirms prasības celšanas-**

Ja pieteikums iesniegts ar policijas starpniecību

- tiesa šādu pieteikumu izskata ne vēlāk kā nākamajā darbadienā pēc saņemšanas;
- **iespējamais prasītājs sākotnēji var nenorādīt, kāda prasība tiks celta tiesā;**
- tiesa izlemj arī tad, ja pieteikumā nav norādītas visas ziņas vai pievienoti dokumenti, ja vien dokumentu vai nepieciešamo ziņu trūkums būtiski neietekmē pieteikuma izlemšanas iespējamību;
- saņemot pieteikumu, tiesai nav jāvērtē strīds pēc būtības
- tiesa nosaka termiņu prasības celšanai;

Procesuālie jautājumi

22

- Tiesa pieteikumu izskata nākamajā darba dienā, bet ne vēlāk kā 20 dienu laikā.
- Pārsūdzami tikai lēmumi par pieteikuma noraidīšanu.
- Pārsūdzība neaptur lēmuma izpildi.
- Atcelt un aizstāt var tiesa pēc puses lūguma.
- Iesniedzot prasību, jānorāda, ka ir pieņemts lēmums par pagaidu aizsardzību.
- Ja pēc būtības prasību skata citā tiesā, jālūdz pagaidu aizsardzības lieta pievienot pamatlīetai.

Ieteikumi

23

- Pieteikumā aprakstīt visus notikumus, kad notikusi vardarbība
- Lūgt, lai policijas darbinieks izsaukuma laikā protokolā detalizēti apraksta situāciju
- Vērsties pie ģimenes ārsta, krīžu centrā
- Nepieciešamības gadījumā lūgt nosūtīt uz tiesu medicīnas ekspertīzi un/vai papildus izmeklējumiem
- ja ir saņemts tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību, nepieļaut, ka varmāka atgriežas mājās un nepiekrīst tā neievērošanai

Ieteikumi

24

- Iesniedzot pieteikumu tiesai, pievienot izrakstus no medicīnas iestādēm vai lūgt tiesu tos izprasīt
- Pievienot vai lūgt izprasīt no policijas ziņas un materiālus par visiem izsaukumiem un/vai ierosinātajiem procesiem
- Lūgt tiesu uz klausīt lieciniekus, īpaši gadījumos, kad ir notikusi psiholoģiskā vardarbība
- Ja ir lieta ir nozīmēta izskatīšanai tiesas sēdē, ja ir bail no vardarbīgās personas, izmantot tiesības lūgt uz klausīt puses atsevišķas tiesas sēdēs vai arī izmantot videokonferenci.

Atbildība

25

Krimināllikuma 168.¹ pants.

Nolēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību nepildīšana

- Par ļaunprātīgu nolēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību nepildīšanu - soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

Judikatūra

26

- Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2016.Gada 23.marta spriedums lietā nr.SKK-112
- Tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību turpina darboties līdz atcelšanai neatkarīgi no prasības celšanai noteiktā termiņa.
- Attiecībā uz subjektīvo pusi - apsūdzētais zināja par piemēroto aizsardzības līdzekli un pārkāpa to.
- Attaisnojot apsūdzēto un konstatējot, ka nav nozieguma sastāva, tiesa ir izdarījusi pretrunīgus secinājumus.

Nepatiesa pieteikuma sekas

27

- Pieteicējam ir pienākums atlīdzināt tiesas izdevumus valstij.

- Otra puse ir tiesīga prasīt atlīdzību par tam nodarītajiem zaudējumiem, ja:
PAL atcelts kā nepamatots un/vai tā pieņemšana pamatota ar nepatiesām ziņām un prasība ir noraidīta.

Tiesāšanās izdevumi

28

- Pieteicēji ir atbrīvoti no tiesāšanas izdevumiem par labu valstij.
- Ar lietas vešanu saistītie izdevumi (par advokātu, ceļa izdevumi, ar pierādījumu iegūšanu saistītie izdevumi)
 - Ja celta prasība, atlīdzināmā summa tiek izlemta spriedumā.
 - Ja prasība nav celta, atbildētājs, lūdzot atcelt aizsardzības līdzekli, var lūgt piedzīt.

Saskarsmes tiesība- bērni un vecāki

29

- Tā ir tiesības uz ģimenes dzīvi sastāvdaļa.
 - Aizliegt saskarsmi var tiesa.
- Bāriņtiesa var ierobežot, ja bērns ir šķirts no ģimenes.

Saskarsmes tiesība un bērna labākās intereses

30

- Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesība).
- Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu.
- Jebkurai personai ir pienākums atturēties no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar kādu no vecākiem.

Ja ir vairāki tiesas nolēmumi

31

- Ja pirms lēmuma par pagaidu aizsardzību ir pieņemts lēmums par vecāka pagaidu saskarsmes tiesībām ar bērnu, spēkā ir pagaidu aizsardzības lēmums:
 - ja vecākam nav liegta tikšanās un saziņa ar bērnu, tad var lūgt tiesu grozīt iepriekš noteikto saskarsmes kārtību, iesaistot saskarsmes personu;
 - Ja pagaidu aizsardzība attiecas uz bērnu, tad saskarsmes lēmums nevar tikt izpildīts.
 - Tiesas lēmumu par saskarsmi izpilda zvērināti tiesu izpildītāji.

Ja ir vairāki tiesas nolēmumi

32

- Ja lūgums par saskarsmes kārtības noteikšanu iesniegts pēc tam, kad pieņemts lēmums par pagaidu aizsardzību, tad **obligāti** par to jāinformē tiesa un jālūdz ņemt vērā noteiktos aizliegumus.
- Tiesas lēmums par saskarsmes kārtības noteikšanu nevar pārkāpt tos ierobežojumus, kas noteikti ar pagaidu aizsardzības lēmumu.

Saskarsmes persona

33

- konstatējot īpašus apstākļus,
- ja tiek nodrošināts bērna labāko interešu ievērošanas apsvērums,
- tiesa var noteikt, ka tikšanās ar bērnu notiek **saskarsmes personas** klātbūtnē.

Saskarsmes persona

34

- Pēc vecāku priekšlikuma
- Pēc bāriņtiesas priekšlikuma
 - Pēc tiesas iniciatīvas
- Ja vecāki nevar vienoties vai bāriņtiesa nepiekrīt vecāku izvēlei, tad saskarsmes personu nozīmē bāriņtiesa.

Saskarsmes persona

35

Juridiska persona- pakalpojuma sniedzējs- nodrošina speciālista klātbūtni un ja nepieciešams arī telpas. Vecāku pienākums noslēgt līgumu par pakalpojumu un to apmaksāt.

Fiziska persona-

- starpnieks, lai nepieļautu, ka vecāku domstarpības ietekmē bērnu, bet nodrošina bērna tikšanos ar tēvu/māti
- rada bērnam drošības sajūtu / klāt neesošajam vecākam
- aktīvs saskarsmes līdzdalībnieks

Lēmumu/spriedumu izpilde

36

Vecāku pienākumi:

- atrasties kopā ar bērnu noteiktā vietā un laikā
- noslēgt līgumu un apmaksāt pakalpojumu

- **Saskarsmes personas**

pienākumi saskarsmes procesā tiek noteikti tiesas lēmumā vai spriedumā

Piespiedu izpildi veic zvērināti tiesu izpildītāji

Paldies par uzmanību!

**Rīgas apgabaltiesas tiesnese
Ilze Celmiņa**